

SINIFTA İLETİŞİMDE KARŞILAŞILAN DAVRANIŞ PROBLEMLERİ

Ayşegül ATAMAN*

Özet

Bu makalede sınıf ortamında karşılaşılan davranış problemlerinin betimlemesi yapılarak, bu problemlerin sınıftaki öğretimi etkilememesi için öğretmenin dikkat etmesi gereken hususlar açıklanmış ve pekiştirme tarifeleri üzerinde durularak sınıf öğretmenlerine somut öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Davranış değiştirme, uygun olmayan davranış, pekiştirme, pekiştireç

Abstract

In this article, behavior problems in the classroom have been described and discussed to reduce behavior problems with careful organization of the classroom. Techniques and procedures which the teacher can use to manage the behavior problems have been given and emphasised to the reinforcement schedules for reducing behavior problems and some useable basic tips for the teachers were given.

Key words: Behavior modification, inappropriate behavior, reinforcement

Etkili bir öğretimin olabilmesi sınıfta öğretmenin öğrencileriyle nasıl bir etkileşim kurduğuna bağlıdır. Öğretmenin etkileşimini önemli biçimde etkileyen temel nedenlerin başında sınıf ortamını bozan ve hem öğretmenin kendini kontrol etmesini zorlaştıran hem de öğretimi aksatan sınıf ortamına uygun olmayan öğrenci davranışları gelir. Genellikle öğrenciler, bu davranışların sınıf ortamına uymadığı fark etmezler. Çünkü, bu davranışların çoğu oluş biçimleri nedeni ile öğrencileri değil öğretmeni rahatsız etmektedir. Öğretim günü sonunda öğretmenin enerjisini tüketmesine neden olan ve sağlığını dahi etkileyen bu davranışların denetlenmesi gerekmektedir. Böylece etkili bir iletişim ortamı sağlanabilir.

Sınıfla Karşılaşılan Davranış Problemleri.

Öğrencinin sınıfa alışkanlık hâlinde geç gelmesi, ödevlerini zamanında tamamlayamaması, yersiz konuşmalarla ya da güdültülerle öğretmenin ders işlemesini kesmesi gibi davranış problemleri sınıflarımızda oldukça sık karşılaşılan durumlardır ve bütün sınıflarda, her yaşta öğrenciler arasında öğretmenlerce gözlemlenir. Bazı öğrencilere yalnızca sınıf ortamında dikkat edilmesi gerekirken, bazı öğrencilere ders aralarında ve oyun ortalarında da dikkat etmek gerekmektedir. Bazıları da istenmeyen davranışları, okulun kantininde, yemekhanede, okula gelip giderken, mahallede ya da evde gösterebilirler (Ataman, 2000; Lewis ve Doorlag, 1991).

Öğretmenlerin sınıf ortamında yüz yüze oldukları iki çeşit davranış problemi bulunmaktadır: Uygun olmayan sınıf içi davranışlar ve kötü çalışma becerileri. Sınıftaki öğretimin işleyişine etki yapan, öğretmen ve arkadaşlarıyla olan etkileşimini engelleyen ya da diğerleri için tehlike oluşturacak durumları yaratan davranışlar SINIF YÖNETİMİ KAPSAMINDA ele alınmaktadır. Örneğin, uygun olmayan sınıf içi davranışlar denilen, söz almadan konuşma, kavga, ağız dalaşı, yerinden kalkarak sınıfta dolaşmak, sınıftaki etkinliklere katılmama, yaşına uygun olmayan bebeksi davranışlar, bu kategoride yer alan davranışlardır (Özyürek, 1998). Öğrencinin akademik performansını ve öğretmenin, öğrencinin akademik alandaki gelişmesiyle ilgili yapması gerekenleri etkileyen davranışlar da ÇALIŞMA BECERİLERİ PROBLEMLERİ olarak benimsenmektedir. Örneğin, çalışma becerilerinden, ödevlerini zamanında ve istenildiği biçimde yapmamak, sınıftaki tartışmalarda ve öğretmenin ders sunumunda dikkat yetersizliği göstermek, sınıfta öğretmenin yönergelerine uymama ve çalışma zamanını iyi kullanamama bu davranışlardandır.

Problem davranışlar üç biçimde kendini gösterir: Öğrencinin uygun olan davranışları düşük oranda göstermesi, gösterdiği uygun olmayan davranışların oranının fazla olması, ya da öğrencinin davranış dağarcığında uygun davranış bulunmaması. Uygun olmayan her davranış için ayrı bir davranış düzenleme stratejisi bulunmaktadır. Ana hatlarıyla bu davranış stratejileri şöylece belirlenebilir (Gallagher, 1988).

Uygun olan davranışa düşük sıklıkla rastlanması: Öğrenciler, öğretmenin uyulmasını istediği davranışları göstermektedir. Ancak bu uygun olan davranışların görünüş sıklığı beklenen ya da istenilen oranda

---

Yazışma adresi: *Prof. Dr. Ayşegül Ataman, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, 06500 Teknikokullar/Ankara.

değildir. Örneğin öğrenci, kendisinden istenilen ev ödevlerini tamamlamaktadır. Ama, ödev için ayırdığı süre, zamanının sadece % 10-20'si kadardır. Buna benzer olarak, öğrenci bir derste yerinden kalkmadan dersi izlerken bir başka derste dolaşma davranışını göstermektedir. Yani uygun olan davranışları göstermede süreklilik gözlenememektedir. Bu çeşit problemleri öğretmenlerin hafifletmesi için öğrencilerde uygun davranışların görünüş sıklığını artıracak sistematik programlar uygulaması ya da öğrencinin gösterdiği uygun davranışları genellemesini sağlayacak çevre düzenlemelerini yapması gerekmektedir (Shea, 1999).

Uygun Olmayan Davranışın Oluşma Sıklığının Yüksek Olması: Uygun olmayan davranışlar, öğretmenlere büyük güçlükler yaratan ya sıklıkla ya da uzun süreyi kapsayan bir biçimde gözlenen, öğrenmeyi etkileyen davranışlardır. Örneğin, öğrencinin bir günlük öğretim süresi içinde 30 ya da 40 kez sırasından kalkması, öğrencinin öğretmenin ders işlediği sürenin % 50-60'ında söz almadan konuşması, ya da öğrencinin bir ders saati süresi içinde 5-10 kez küfür etmesi gibi. Öğretmenin, bu ve benzeri yüksek oranda uygun olmayan davranışlarla baş edebilmesi için, öncelikle istenmeyen bu davranışların oluşma sıklığını ve süresini azaltması gerekmektedir. Bunun için, bu davranışların tam zıddı olan yani onlarla uyumlayan uygun olan davranışları artırması gerekmektedir. Örneğin, sınıfta koşan öğrencinin bu davranışını, öğrencinin yürüme davranışının oranını artırıcı düzenlemeleri yaparak azaltabilir.

Öğrencinin Davranış Dağarcığında Uygun Davranışın Olmaması: Öğrenci, toplumsal etkileşim ve sınıf içi iletişim için gerekli olan uygun davranışları henüz öğrenmemiş olabilir. Öğrencinin yaşı ve okuduğu sınıf, davranışsal yeterliğinin bir göstergesi değildir. Her öğrenci bu noktada bireysel olarak ele alınmak durumundadır. Örneğin, altıncı sınıf öğrencileri karşılıklı konuşmayı nasıl başlatacaklarını ya da kendilerine verilen görevleri yerine getirmede zamanı nasıl kullanacaklarını bilemeyebilirler. Bunlarla ilgili davranışları öğrenebilmeleri için, etkili bir öğretmenin, model olma ile, çocuklara yeni davranışları (konuşma becerileri ve zamanı iyi kullanma gibi) öğretmesi gerekir. Öğretmen bu yeni davranışların nasıl ve ne zaman gösterilebileceğini, öğretim materyallerine dikkatli biçimde yerleştirerek alıştırmaya ve kullanma fırsatları sağlayarak öğretmelidir.

Davranış problemleri yalnız başına ortaya çıkmaz, sınıf içi davranış problemlerinin neler olduğu anlaşıldığında davranış problemlerinin oluşumu da belirlenmiş olur. Davranış problemleri ya öğretim ortamının düzenlenmesinde bireylerin birbirlerine verdiği tepkilerin ödüllendirilmesinden ya da uygun olmayan davranışların pekiştirilmesinden dolayı ortaya çıkar. Bunların düzeltilmesinde, sadece davranışı düzeltilmek istenen hedef öğrenciler değil aynı zamanda sınıfın geri kalan öğrencilerinin ve öğretmenin davranışları da dikkate alınmak zorundadır. Örneğin, öğretmenin, öğrenciye alaylı bir tepkisi, öğrencinin de hemen tepki vermesini oluşturacağı gibi, sınıfta şakabanklık ya da bilgiçlik taslayan çocuklara da aynı biçimde tepkilerin verilmesini kesin olarak sağlayacaktır. Öğrenciler, ya doğru tepkilerin ne olduğunu öğrenmedikleri ya da uygun olmayan davranışları, uygun olan davranışlarından daha fazla ödüllendirildiğinde uygun olmayan davranışları gösterirler. Bu çeşit davranış problemleri öğretimi de etkiler. Eğitim alanında çalışan uzmanların bir grubunun görüşlerine göre, sınıfta gözlenen davranış problemleri öğrenciye değil, öğretmene aittir. Bu görüşü esas alırsak, başarısız olan öğrenci değil, uygun olan öğrenci davranışlarını geliştirmede başarısız olan öğretmendir. Bu konuda yurt dışında yapılmış olan araştırmalar (Lewis ve Doorlag, 1991),

- Özellikle son yılların en önemli eğitim sorununun okullarda gözlenen disiplin vak'alarının sayılarında artışlar olduğunu,
- Öğretmenlerin % 54'ünün, öğrencide gözlenen davranış problemlerinin sınıftaki öğretimi aksattığını,
- İlköğretim çağındaki çocukların yaklaşık % 60'ında en az bir davranış problemi gözlendiğini,
- Etkili bir sınıf ortamında düzenlenen davranış değiştirme programları sonucu, öğrencinin zamanının büyük bir kısmını öğrenme etkinliklerini kullanmaya harcadığını ve öğrenci başarısının arttığını göstermektedir.

Davranış Düzenleme İlkeleri:

Davranış düzenleme, sadece problemleri davranışların değiştirilmesi anlamına gelmemektedir. Uygun olan davranışların sürekliliğini sağlayan, problemleri davranışın oluşmasına fırsat tanımayan ortamların hazırlanması da bu kapsam içinde ele alınmalıdır. Uygun olmayan davranışın gözlenmesi sınıf yönetiminin yeniden sistematik biçimde düzenlenmesini gerektirir. Bu sistematik içinde hem problemi ortadan kaldırmak, hem problem ortaya çıkmasını engellemek hem de uygun olan davranışların sürekliliğini sağlamak bulunmaktadır. Bu sistem, temelde davranış problemi gösteren tek bir öğrencinin bireyselleştirilmiş bir yaklaşımla davranışını düzeltmeyi kapsamı içine alırken aynı zamanda da tüm grubun davranışlarını da denetlemeyi sağlar. Davranışın denetlenmesi, öğretiminin yapılmasında uygulanan ilkelere benzer ilkelere uyularak gerçekleştirilmektedir. Öğretmen davranış değiştirmek için belli amaçlar koymak ve dikkate alacağı davranış alt basamaklara ayırmak, sistematik bir süreç uygulamak ve çocuğun gelişimiyle ilgili düzenli veriler toplamak zorundadır. Davranışın denetlenmesi, sınıf kontrolü ve çalışma becerilerini denetlemeyi kapsar. Her iki

durum için de öğretmen, sınıf ortamı düzenleyerek öğrencinin davranışlarında değişmelerin olmasını sağlayabilir.

Sistematik davranış düzenleme programında dikkate alınması gereken ilkeler şöylece belirlenebilir (Özyürek, 1998; Shea, 1999; Lewis ve Doorlag, 1991; Ataman, 2000).

1. Davranış öğrenilmiştir, kendiliğinden gelişmez. Özellikle problem davranışlar öğrenilmiş davranışlardır. Öğrencinin kendi deneyimleri ve uygulanan pekiştireçlerle, edimsel koşullanma ile öğrendiği davranışlardır.

2. Davranışın ortaya çıkmasında, davranışın öncesinde ve sonrasında ortaya çıkanların dikkate alınması gerekir. Davranış yalıtılmış bir ortamda kendiliğinden gelişmez. Davranışın ortaya çıkmasını etkileyen, onun oluşumundan önce ortaya çıkmasını etkileyen ve onun oluşumundan sonra onu takip eden bir sonuçla birlikte ele alınmak durumundadır. Hem davranışı başlatan hem de ondan çıkan sonuç aynı derecede önemlidir.

3. Uygun olmayan davranışların azaltılması sınıf ortamının dikkatli biçimde örgütlenmesine dayanır. Sınıf ortamının fiziksel olarak düzenlenmesi, sınıfta uygulanan öğretim süreçleri ve öğretim programı davranış probleminin oluş sıklığını belirleme açısından önemli rol oynar.

4. Davranışın ortaya çıkmasını pekiştirme artırır. Davranışı izleyen pekiştireçler, davranışın tekrar ortaya çıkmasını sağlar. Öğretmeninden, elini kaldırarak söz istediği için ödüllendirilen bir öğrenci, elini kaldırma davranışını tekrar söz istemek için istekli bir biçimde tekrarlar. Bu, olumlu pekiştirmeye bir örnektir. Davranışı değiştirmede ve sınıfı denetlemede olumlu pekiştirme güçlü bir araçtır. Bunun aksi olarak daha az benimsenmesi gereken olumsuz pekiştirme de davranışın artmasına neden olur. Olumsuz pekiştirmede, davranıştan sonra, kaçınılan ya da hoşlanılmayan bir olayın ortamdan çıkartılması söz konusu olursa, davranışın tekrarlanma olasılığı artar. Örneğin, ödevini tamamlayan öğrenci, öğretmenin ve ana babasının, kendisine devamlı “ödevini yap” diye söylenmesinden kurtulur. Böylece istenilen ödev yapma davranışı artar. İstenilen davranışı artırmak için, rahatsız edici etmenin ortamdan çekilmesi ceza ile karıştırılmamalıdır. Davranışın gücü, pekiştirecin uygulanmasına son verilmesi ya da hoş gitmeyen bir olayın uygulanması ile durdurulabilir. Davranışın sonucunda hoşlanılmayan, rahatsız edici bir olay ortama sokulursa buna ceza denir. Örneğin öğrencinin davranışından sonra azarlanması, eleştirilmesi ya da düşük not verilmesi cezaya örnektir.

5. Davranış ya pekiştireçlerin ortamdan çekilmesi ya da hoşlanılmayan bir durumun ortama sokulması ile azalır. Davranışı kaçınılan bir olay izlerse pekiştireç uygulamaya son verilir ve kazanılan davranış söner.

6. Davranış değiştirme sonuçlarının, çocuk için anlamlı olması gerekmektedir. Davranış üzerinde istenilen etkinin olabilmesi için, sonuçlarının çocuk için anlamlı olması gerekmektedir. Bu hem olumlu hem de olumsuz pekiştirme için geçerlidir. Çünkü bir çocuk için olumlu olan bir sonuç başka bir çocuk için olumsuz olabilir. Örneğin kitap okumayı çok seven bir öğrenci için kütüphaneye gönderilme olumlu bir pekiştirme iken, spor tutkunu bir öğrenci için olumsuz pekiştirme olacaktır.

7. Davranış değiştirme sürecine eğitsel olmayan etmenlerin müdahalesine dikkat etmek gerekmektedir. Davranış düzenleme teknikleri uygulanan çocuklara, eğitsel olmayan terapi, ilaç vb. ile sağaltım çalışmalarının uygulanması, davranışın denetlenmesine olumsuz yönde etki yapar. Bu çeşit müdahalenin davranışı denetlemede çok az etkili olduğunu gösteren bulgular bulunmaktadır.

Uygun olmayan davranışların oluşmasını etkileyen etmenler (Lewis ve Doorlag, 1991):

Öğretmen kaynaklı nedenler:

1. Öğretmen çocuğun davranışlarına uygun tepki vermiyorsa. Bir gün iyi dediği davranışa, başka bir gün kötü diyorsa, iyi ve kötü kavramlarıyla ne kastettiğini açık bir biçimde öğrenciye anlatmadıysa, öğrenci sınıfta nasıl davranacağını öğrenemeyecektir. İyi davranışın sonuçları ile kötü ya da uygun olmayan davranışların sonuçlarında ne alacağını öğrencinin bilmesi gerekmektedir.

2. Öğretmen doğru davranışı ödüllendirmiyorsa. Sınıfta uygun davranış göstermeyen öğrencilerin büyük bir bölümünün uygun olarak gösterdikleri davranışların öğretmenlerince ödüllendirilmediği gözlenmektedir. Öğrenci, sadece uygun olmayan davranışları gösterdiği zaman ya eleştirilmekte ya kötü not verilmekte ya da uygun olmayan davranışından dolayı azarlanmaktadır. Bu da yukarıda görüldüğü gibi

istenmeyen davranışın pekişmesine neden olmaktadır. Bu nedenle istenmeyen davranışları değil, uygun olan davranışları görmeye başlamak önemli bir adımdır.

3.Öğretmenin istedikleri ya da beklentileri öğrencinin yeteneklerine uygun değilse. Öğrenciye yönelik öğretmen beklentileri çok yüksekse, öğrenci yoğun bir baskı altında kaldığını hissedecek ve bunun doğal sonucu olarak oldukça fazla başarısızlık yaşayabilecektir. Çok düşük beklenti düzeyi de öğrencide derslerden sıkılma, ödev yapmama ve huzursuzluk davranışları gözlenmesine neden olabilecektir. Bu nedenle istek ve beklentilerin öğrencinin düzeyinde olması gerekir. Böylece çocuk kendi hızına göre arkadaşlarıyla rekabete girebilir.

4.Öğretmen, öğrencilerinin bireyselliklerine yeteri kadar hoşgörülü davranmıyorsa. Öğrenciler, yetişkinler gibi, kendi duygu ve düşüncelerini dile getirme hakkına sahiptirler. Çocukların birbirlerine benzer tepkilerde bulunmalarını isteyen ve onların farklılıklarına gerekli saygıyı göstermeyen ya da onları ödüllendirmeyen öğretmenlere karşı çocuklar uygun olmayan davranışlar sergileyebilirler.

5. Öğrencilerine istenilen davranışlar için model olamıyorsa. Öğrenciler, öğretmenlerini ve yüksek statüdeki arkadaşlarının davranışlarını büyük ölçüde taklit ederler. Öğretmenin, çocuğun davranışlarını gözleyerek kendisini taklit edip etmediğini belirlemesi eğer taklit ediyorsa kendi davranışlarını gözden geçirmesi gerekmektedir.

6. Öğretmen eğer sınıftaki uygun olmayan davranışları genellikle ceza ile kontrol ediyorsa. Öğretmenlerin bir bölümü sınıf içinde olan olaylara ve öğrencilere çok çabuk duygusal tepkiler verme eğilimi içinde olabilir. Kolayca kızan, bağırarak bu öğretmenler, sınıflarında gözledikleri en küçük uygun olmayan davranışları bile ceza kullanarak denetlemeye çalışır. Bu tutumları doğal olarak çocukların davranışlarına yansıtılarak uygun olmayan davranışların gözlenmesine neden olabilir.

Öğrenciden Kaynaklanan Nedenler (Lewis ve Doorlag, 1991; Gallagher, 1988):

1. Eğer öğrenci, öğretmenine aşırı biçimde bağımlıysa, sınıf içi hiçbir çalışmasını öğretmenine göstermeden ve denetletmeden yapamıyorsa, öğretmenin ilgisini sürekli çekmeye çalışıyor ve arkadaşlarının dikkatini bozuyorsa,

2. Eğer öğrenci, dikkatini yöneltmede ve yoğunlaştırmada güçlük çekiyorsa,

3. Eğer öğrenci, başarılı olamadığı durumlarda kolaylıkla mutsuz oluyorsa,

4. Çalışmalarında savruk ve dağınıksa,

5. Diğer arkadaşlarını çalışırken rahatsız ediyor, çalışmalarını bölüyorsa,

6. Eğer öğrenci, okula, arkadaşlarına ve öğretmenlerine karşı olumsuz ise,

7. Öğrenci, kişisel öz bakım ve temizlik alışkanlıklarını yeteri kadar geliştirememişse,

8. Öğrenci, içine kapalı ve az konuşan birisi ise,

9. Arkadaşlarına, okula ve öğretmenlere karşı saldırgan tutum içindeyse,

10. Kendisini okul öğrenmelerine karşı güdüleyemiyorsa,

Yukarıda sıralanan bu ve benzeri özellikleri gösteren çocuklarda ve belirtilmiş özellikleri taşıyan öğretmenlerin sınıflarında uygun olmayan davranışların gözlenme olasılığı yüksektir.

Uygun Olmayan Davranışın Kontrolü ve Değiştirilmesi

Uygun olmayan ve düzeltilmesi gereken davranışlara ilişkin verilerin toplanması öncelikle yapılması gereken ilk basamaktır. Bu basamakta öğretmen, sınıfta gözlenmiş olduğu davranışları ve çalışma becerilerine ilişkin verileri sistematik biçimde şöylece saptamak durumundadır:

Davranışın doğrudan gözlenmesi. Bu yöntem veri toplama en yararlı olanlardandır. Doğrudan gözlem ya öğretmen ya da bu konuda yetişmiş olan uzman tarafından veya bir gönüllü tarafından yapılır. Bu yöntemde öğretmenin öncelikle (a) **hangi davranışın gözleneceğine karar vermesi ve bu davranışı tanımlaması** gerekir. Davranış açık bir biçimde tanımlandığı takdirde bu davranışın gözlenmesi kolay olacaktır. Örneğin Mehmet çok hareketli, Aylin kıpır kıpır, Kerem'in kötü çalışma alışkanlığı var vb. ifadeler gözlem yapacak kişiye göre değişebilecek ve farklı yorumlanacak ifadelerdir. Bu nedenle öğretmen, davranışları, Ahmet diğer çocuklara vuruyor, Mustafa sırasından sık sık kalkıyor, Emine elini kaldırıp söz almadan konuşuyor, Arzu ev ödevlerini getirmiyor ifadelerinde olduğu gibi açıkça tanımlamak durumundadır. Doğrudan gözlem ya uygun olmayan davranış gösteren çocuğun gözlem yapılan zaman dilimi içindeki tüm davranışlarını kayıt etmek (video, not almak) biçiminde olur, ya da davranışın öncesini- davranışı- davranıştan sonrasını kapsayan ardışıklı dönemin gözlenmesi biçiminde yapılır. (b) **Öğretmenin hangi ölçme aracının kullanılacağını belirlemesi gerekir.** Gözlenecek davranış belirlendikten ve tanımlandıktan sonra öğretmenin hangi ölçüm araçları ile gözlem yapılacağına karar vermesi gerekir. Davranışlar değişik biçimde olduğu için davranışın doğasına uygun farklı ölçme araçlarının kullanılması zorunludur. Örneğin, bir ödev ya da yazılı bir görevin değerlendirilmesi daha

sonra yapılabilirken, kavga, ağız dalaşı, bir başkasının yerini kapma türünde geçici davranışlar, ortaya çıktığı anda ölçülmelidir. Bu çeşit davranışlar birbirinden ayrı bölümleri olan davranışlar olabileceği gibi, örneğin yazma, konuşma gibi başlangıcı ve sonu olan yani sürekli davranışlar da olabilir. Bunun yanında çalışma gibi, kimi geçici davranışlar, daha sonra üzerinde çalışmak için teyp, video gibi araçlarla kayıt altına alınmadıkları takdirde kalıcı hâle dönüşebilir (Özyürek, 1996-1998; Shea, 1999; Lewis ve Doorlag, 1991; Ataman, 2000). Gözlem süresinde kayıt için kullanılan değişik yöntemler bulunmaktadır. Bunlar şöyle belirlenebilir:

Kalıcı ürün ya da çalışmaların örneklerini analiz etme. Öğrencinin ödevlerini kontrol ederek kaç doğru ya da yanlış yaptığını belirleme.

1. Davranış kayıt etme. Davranışın hangi zaman aralıklarında kaç kez ortaya çıktığını kayıt etme. Örneğin, bir ders süresi içinde öğretmenin, öğrencinin kaç kez sırasından kalktığını kayıt etmesi.

2. Süreyi kayıt etme. Davranışın oluştuğu zaman dilimini kayıt etme. Örneğin, öğrencinin ödevini ne kadar zamanda tamamladığını kayıt etme.

3. Aralığı kayıt etme. Davranışın belirli bir zaman dilimi içinde oluştuğu ve oluşmadığı aralığı belirleme. Örneğin, öğretmen Burak'ın, üçer dakikalık gözlem periyotları içinde fen bilgisi kitabını sadece 2/5'lik bir süre ile okuduğunu gözleyerek kayıt etmesi.

Öğretmenlerin yukarıda belirtilen kayıt yöntemlerini uygulayabilmeleri olağan sınıf ortamları içinde imkânsız görünebilir. Çünkü öğretmenlerin, öğrencilerini gözlemeye ayıracakları yeterli zamanları bulunmamaktadır. Hem olağan ders programlarının işlenmesi gerekmekte hem de sınıf denetiminin yapılarak uygun olmayan davranışların düzenlenmesi istenmektedir. Bu işin olabilmesi için öğretmenin öğretimine ara vermesi, uygun olmayan davranışı gözlemesi ve uygun hâle getirecek düzenlemeyi yapması 45 dakikalık ders süresi içinde olanaksız gibi görünse de öğretmen öğrencilerini bazı teknikler kullanarak, normal ders akışını kesmeden, gözleyebilir. Bunun yanında zaten öğretmen normal ders ortamında öğrencisini gözlemeden dersi yürütmeyebilir. Öğretmenin dersin akışını bozmadan kullanabileceği teknikler şöyle belirlenebilir:

1. Öğretmen küçük not kartları kullanarak gözlem yapabilir. Gözlem yapmak istediği uygun olmayan davranışlardan bir ya da ikisini bu kartlara yazar. Vurma, yerinden kalkma, arkadaşları ile konuşma gibi. Davranışı her gözlediğinde karta bir çetele çizer. Bunu bir iki öğrenci ile başlayarak sayısını artırabilir.

2. Öğretmen, öğrencilerden sınıf çalışmalarına başladıkları ve bitirdikleri zamanı defterlerine kayıt etmelerini isteyebilir. Böylece, çalışmaya ayrılmış olan süre kesin olarak kayıt edilebilir. Özellikle bu uygulama sınıf içi çalışmalarda sorunla karşılaşılan çocuklar için önemlidir. Buna benzer olarak öğrencilerden sıralarını terk ettikleri ve geri döndükleri zamanı da yazmaları istenebilir. Daha sonra ders esnasında, bir okul günü içinde ya da bir hafta süresinde yapılan uygun olmayan davranışların toplam sayısı belirlenebilir.

3. Öğretmen bir kronometre ya da saniyeli bir saat taşıyarak, uygun olmayan davranış başladığında kronometreyi çalıştırıp davranış bittiğinde kronometreyi durdurarak davranışın oluşum süresini ölçebilir. Gözlem süresi sonunda ne kadar süre ile uygun olmayan davranışın yapıldığını belirlemek mümkün olur.

4. Öğretmen, masasının üzerine sınıf oturma düzenini gösterir bir çizelge koyar ve her hedef davranış gözlediğinde bu çizelgede öğrencinin adının olduğu yere bir çetele koyar. Örneğin, soru sorma, doğru yanıt verme gibi.

5. Sınıftaki gözlemi rehber öğretmene ya da bir gönüllüye yaptırma. Ancak bunun yapılabilmesi için öğretmenin gözlenecek davranış açık seçik bir biçimde tanımlaması gerekir.

6. Öğretmen, cebine, masasının üstünde bulunan bir kaba, sınıfın dikkatini çekmeden ve öğretimi aksatmadan gözlediği davranış ortaya çıktığında bir ataş ya da ses çıkartmayan başka bir nesne koyarak davranışı sayabilir.

Davranışın Dolaylı Olarak Ölçülmesi

Öğrenci performansı hakkında veri toplamak için kullanılan bir diğer yöntem davranışın dolaylı olarak ölçülmesidir. Öğretmen, davranış değerlendirme ölçeğini ya kendisi geliştirerek ya da alanda kullanılmakta olanlardan birini seçerek uygulayabilir. Bu ölçeklerle, öğrencinin mevcut yeterliklerini belirleyerek ileride potansiyel olarak oluşabilecek uygun olmayan davranışları ortaya koyabilir. Ancak bu araçların tarama amaçlı

olduğunu, mutlaka daha sonra doğrudan gözlem yolu ile ölçümlemenin yapılması gerektiğini unutmamak gerekir.

Davranışı geliştirme ve denetleme stratejileri:

Sınıf içinde öğrencilerin göstermiş olduğu davranışları denetlemeye ve çalışma becerilerini geliştirmeye yönelik çeşitli stratejiler bulunmaktadır. Bu stratejilerden en etkili olanı, öğrencinin performansına ilişkin verilere dayalı olarak yapılan müdahalelerdir. Bu yöntem ile öğrenci yeni davranışlar öğrenebilir, uygun olan davranışları artırabilir, uygun olmayan davranışları azaltabilir. Çünkü, sınıf içi davranışlar ve çalışma becerileri öğrenilmiş davranışlardır. Sınıf kontrolünün amacı, öğrencilerin bireyselliklerini dikkate almakla birlikte sınıfta nasıl davranılacağına yönelik kesin kural ve sınırlamaların belirlenmiş olduğu bir öğrenme ortamını yaratmaktır. Bu amaç, öğrencilerle etkili biçimde iletişim kurarak olumlu davranış değiştirme yaklaşımı ile gerçekleştirilir. Bu yaklaşımla öğrenciler, kendilerine ayırım yapılmaksızın devamlı eşit biçimde davranılacağını bunun için de rehberliğe gereksinimleri olduğunu anlayacaklardır. Sınıf içi davranışları geliştirme ve denetleme sistematik bir süreçtir. Bu süreçte, beklenen öğrenci davranışının tanımlanması, öğrencinin beklenen davranışı karşılamada performansının yeterli olup olmadığının analizi ve eğer gerekiyorsa müdahalelerin uygulanması yer alır. Bu süreç aşamalarıyla şöyle belirlenebilir.

1. Öğretmenin önce öğrencilerinin tümüne sınıfta nasıl davranmaları gerektiğini açık bir biçimde söylemesi gerekmektedir. (Örneğin, soru soracağınız zaman parmak kaldıracaksınız, sınıfta size ait sırada oturacaksınız, çöpleri kutuya atacaksınız, teker teker konuşacaksınız vb.)

2. Öğretmenin daha sonra, öğrencileri uygun sınıf içi davranışları gösterdiği zaman, davranışın devamlılığını sağlayacak olan pekiştiricileri ve nasıl uygulayacağını belirlemesi gerekir.

3. Öğretmenin, beklenen davranışları gösteremeyeceğini sandığı öğrencileri belirlemesi üçüncü aşamadır. Eğer böyle öğrenci varsa, öğretmenin bu öğrencilerinin onlardan istenilen davranışların neler olduğunu anlayıp anlamadıklarından ya da bilip bilmediklerinden emin olması gerekmektedir. Ayrıca istenilen davranışların ön koşulları olup olmadığını da dikkate alması söz konusudur.

4. Uygun olmayan davranışı gösteren öğrenciler için ulaşılmaması istenen hedef davranışların belirlenmesi dördüncü aşamadır.

5. Öğretmenin bu aşamada uygulayacağı gözlem yöntemlerini ve her davranış için ölçüt temelli verileri belirlemesi gerekir.

6. Verileri analiz ederek müdahalenin gerekip gerekmediği belirlenir.

7. Eğer yapılan analiz, müdahaleyi gerektirir bir sonuç verdiyse, ele alınan hedef davranışın azaltılmasının, artırılmasının ya da öğretiminin yapılmasının gerektiği belirlenir.

8. Müdahale biçiminin seçilmesi ya da desenlemesi yapılırken en fazla olumlu yaklaşımın dikkate alınması gerekmektedir.

9. Müdahalenin uygulanması dokuzuncu aşamadır.

10. Öğrencinin performansına ilişkin verilerin toplanması onuncu aşamayı oluşturur.

11. Müdahalenin devam edip etmeyeceği, değiştirilip değiştirilmeyeceği ya da sonlanıp sonlanmayacağına duyulan gereksinmeyi belirlemek için verilerin analiz edilmesi bu aşamada gerçekleştirilir.

12. Öğrencinin davranışı istenilen hedefe ulaştıkça daha fazla müdahaleye gerek kalmadığı için davranış düzenleme sürecine son verilir ve davranışın sürekliliğini sağlayacak verileri toplamak için tekrar dördüncü aşamaya dönülür.

Öğrenciye Davranışsal Beklentileri Kazandırma

Öğrencilerin büyük bir bölümü belirli ortamlarda kendilerinden nasıl davranmaları istendiğinin farkında değildir. Ancak, ortalama üstü yeteneğe sahip olan üstün yetenekli çocuklar çevreden aldıkları ipuçları ile kendilerinden beklenen davranışları kestirebilmektedir. Davranış problemi olan çocuklar ise bu çevresel ipuçlarını genellikle yorumlayamamaktadırlar (Örneğin; öğretmenin yapmış olduğu işaretler, diğer öğrencilerin davranışları gibi). Bu çocukların kendilerinden beklenen uygun davranışları gösterebilmeleri için özel yönergeler ve öğretime gereksinimleri bulunmaktadır. Etkili bir sınıf kontrolü için araştırmacılar, belirli sınıf

kuralları ve süreçleri olması gerektiğini belirtmektedirler. Öğretmenlerin bu kurallarla, öğrencilerinden beklendikleri davranışları onlara iletmesi gerekmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin uygulaması gereken kurallar şöylece belirlenebilir:

1. Öğretim yılının başında sınıf kurallarının ve süreçlerinin belirlenmesi. Uygun olmayan davranış oluştuğunda kural koymak potansiyel olarak sorunlu davranışı da beraberinde getireceği için öğretmenin sınıfı yönetimi güçleşir.

2. Okulun ilk günü sınıfa, kurallar ve süreçleri anlatılmalıdır. Böylece öğrencilerin, öğretmenin kendilerinden ne beklediğini tahmin etmelerine gerek kalmadan uygun olan davranışların ne olduğunu sınırları ile öğrenmeleri sağlamış olacaktır. Kurallar sınıf ilân tahtasına yazılıp asılabileceği gibi, çoğaltılarak öğrencilere de dağıtılabilir.

3. Öğrencilere sınıf içinde uymaları gereken kurallar, sınıfın işleyiş süreçlerini sınıf yönetimi sisteminin bir parçası olarak kasıtlı olarak öğretilmesi gerekir.

4. Öğrencilerden uymaları istenen kuralların ve süreçlerin somut, işlevsel ve apaçık olması gerekir. Böylece sınıf düzeninin, çalışmaların tamamlanmasında katkısı sağlanmış olacaktır. Öğrenciden istenilenlerin birkaç sözcükle ifadelendirilmesine ve bunun istenilen davranış belirtmesine çalışılmalıdır.

5. Kural ve süreçleri öğrencilere ima edecek ipuçlarının kullanılması, öğrencilere belirli davranış ya da etkinliği sona erdirmeleri gerektiğini gösterme açısından önemlidir. Örneğin; öğretmen kendine has özel bir ifade kullanarak "Lütfen çocuklar kitaplarınızı kapatıp arkanıza yaslanın." dediği zaman öğrenciler, etkinliğin sona erdiğini yeni bir etkinliğin başlayacağını anlayacaklardır.

6. Öğretmenin, öğrencilerinin uymasını istediği kurallara ve süreçlere örnek olması gerekir. Böylece öğrencilerinin kendisini taklit ederek istenilen uygun davranışları oluşturmada belli bir zemin hazırlamış olur.

7. Sınıfta uygulanacak olan kurallar ve süreçler belirlenirken sınıf ortamında ortaya çıkabilecek olası kesintilerin, problemlerin dikkate alınarak bu durumlarla baş edebileceğinin de belirlenmesi gerekir.

8. Öğrencilerin kuralları ve süreçleri ne kadar iyi takip ettiğini yakından gözleyerek, uygun davranışların pekiştirilmesi ve uygun olmayan davranışların da hemen düzeltilmesi yönünde gerekli yönetim düzenlemeleri yapılmalıdır (Lewis ve Doorlag,1991).

Uygun Olan Davranışın Pekiştirilmesi

Sınıftaki tüm öğrencilerin sınıf ortamına uygun davranışları göstermesi bir öğretmenin en fazla düşlediği husustur. Ancak sınıftaki tüm çocuklar uygun olan davranışları gösteremez. Öğretmenin başta gelen görevlerinden birisi, sınıf ortamına uygun davranışları gösteren öğrencileri ödüllendirmektir. Etkili olabilmek için, pekiştirecin istenilen davranış ortaya çıktıktan hemen sonra verilmesi gerekmektedir. Öğrenciye ödül, asla gelecek bir zaman dilimi içinde istenildiği gibi davranacağı sözünü verdiğinde uygulanmamalıdır. Çünkü bu ödülün davranışın oluşmasına etkisi hiç yoktur. Çalışmalar, sadece öğrenci performansın, takip eden pekiştireçlerin işe yaradığını ortaya koymaktadır. Öğrenci istenilen yeni bir davranış gösterir göstermez pekiştirilmelidir.

Uygun davranışın ortaya çıkmasında kuvvetli etkisi olan ve uygulayıcılarca benimsenen pekiştireçler de şöylece açıklanabilir:

1. Sosyal pekiştireçler: Öğretmenler ve sınıf arkadaşlarıyla yapılan toplumsal etkileşim ve iletişimin öğrencilerin çoğunda güçlü pekiştirme etkisi gösterdiği kaynaklarca belirtilmektedir. Okul ortamı içinde doğal olan bu pekiştirmeyi sağlamak oldukça kolaydır. Uygun olan davranış ortaya çıktığında hemen uygulanma şansına sahiptir. Bu pekiştirme uygulandığında öğretmen bu ödülün neden verildiğini öğrenciye söylemek durumundadır. Örneğin, öğretmen, törenlerde sırasında istenildiği biçimde durmayan öğrencisi, uygun davranışı gösterdiğinde "Sırada duruş biçimini çok beğendim." diyerek sosyal pekiştireci uygulayabilir. Gülümseme, sırtını okşama bu gruptaki pekiştireçlerdendir. Özellikle küçük yaş grubundaki çocuklara sosyal pekiştireç olarak kucaklama, başını okşama vb. olumlu dikkati çekme yolları hem uygulaması kolay hem herhangi bir parasal külfeti olmayan hem de sınırsız sayıda var olan sosyal pekiştireçlerdir.

2. Etkinlikle pekiştirme: Etkinlikler de aynı sosyal pekiştireçlerde olduğu gibi güçlü pekiştirme biçimleridir. Öğrencinin hoşlanarak katıldığı her etkinlik, öğrencinin yapmaktan çok da fazla hoşlanmadığı ya da

istemediği bir etkinliği pekiştirmek için kullanılabılır. Buna Preamack ilkesi denir. Örneğin; eğer bütün sabah öğrenciler derslerde sessiz olurlarsa, öğle arasından sonra sevdikleri bir filmi izleyebilirler.

3. Maddî pekiştireçler: Oyuncak, sertifika, aileye yollanan küçük notlar, okul malzemeleri; öğrencilerde pekiştirme yapmak için kullanılabılır maddî pekiştireçlerdir. Bununla birlikte bu pekiştireçler ancak, sosyal ve etkinlik pekiştireçlerinin gücünü yitirmeye başladığı zamanlarda onları güçlendirmek için kullanılmalıdır. Mutlaka toplumsal bir pekiştireçle birlikte uygulanmaları gerekir. Uygulanma süreleri yavaş yavaş azaltılarak yerini sosyal ya da etkinlik pekiştireçlerine bırakmalıdır. Bu pekiştirme uygulamasının avantajlı olmayan yanı maliyetlerinin pahalı oluşu yanında sık kullanıldığında etkisinin çabuk geçmesidir: Öğretmenlerin ve velilerin büyük bir bölümü tarafından da bu özellikleri nedeniyle çok fazla benimsenmemektedir.

4. Yiyeceklerle pekiştirme: Yiyeceğin pekiştirme için kullanılması sadece yukarıda açıklanan pekiştireçler etkisiz kaldığında dikkate alınmalıdır. Maddî pekiştireçlere benzer sınırlılıkları vardır. Eğer kullanılacaksa mutlaka sosyal bir pekiştirme ile olmasına dikkat edilmelidir.

5. Olumsuz pekiştirme: Bu pekiştirme diğerlerine benzemez. Uygulanması farklıdır. İstenilen davranış oluştuğu ortamdan çekilir. Örneğin, öğrenci çalışmadığı için öğretmen kaşlarını çatarak kızgın bir biçimde bakmaktadır. Öğrenci çalışmaya başlayınca, öğretmenin kaç çatması ve kızgın bakışı sona erer. Olumsuz pekiştirme istenilen davranışın oluşmasını sağladığında, öğrenci mutlaka ödüllendirilmelidir. Yukarıda verilen örnekteki öğrenciye öğretmeninin öğrenci çalışmaya başladığı için bir ödül vermesi gerekmektedir.

6. Pekiştireç yerine sembollerin kullanılması: Sembol uygulanmasında, öğrenci uygun olan davranışı gösterdiğinde pekiştireç yerine onu simgeleyen bir sembol verilir. Bu uygulama, bir grup öğrenci ya da tüm sınıfa rahatlıkla uygulanabilir. Öğrenciler, sembollerini toplarlar (yıldız, marka, sayı, pul gibi) ve belirlenmiş olan sayıya ulaştıklarında onları karşılıkları olan pekiştireç türü ile daha sonra değiştirirler (Örneğin; elma- 10 sayı, kalem-10 sayı, sakız - 25 sayı, on dakika eğitsel video seyretme- 50 sayı gibi). Semboller, uygun davranış oluştuktan hemen sonra verilmeli ve sosyal bir pekiştireçle birlikte uygulanmalıdır. Uygulanmasında öğretmenin dikkat etmesi gereken bazı hususlar vardır.

a. Sembol elde etmek için yapılması gereken davranışın açıkça belirlenmesi ve tanımlanmasının yapılması gerekir.

b. Öđrenci için uygun olan sembollerin sečilmesine dikkat edilmelidir.

c. Öđrencinin, içinden sečil yapabileceği farklı pekiştireçleri kapsayan bir liste yapıp ilân etmelidir. Öđrenci elde etmek istediği pekiştireçlere göre sembollerini toplama fırsatını elde etmiş olacaktır. Örneđin; on yıldız bir kurşun kalem ederken on beř yıldızın bir tükenmez kalem etmesi gibi.

d. Listenin hazırlanmasında öğrencilerin katkılarına izin verilmelidir.

e. Çeşitliliği artırmak için liste güncelleştirilmelidir.

f. Öğrencilerin bozamayacağı açık bir kayıt sistemi uygulanmalıdır.

g. Öğrencilere, sembollerini pekiştireçlere dönüştürebilecekleri fırsatlar sık sık verilmelidir.

h. Dönüştürmede, sınıfın öğretim zamanının kullanılmamasına azamî gayret gösterilmelidir.

i. Sembollerin dağıtımında açık ve kesin kurallar konulmalıdır.

Yukarıda açıklamaları yapılmış olan pekiştireçlerin sınıf ortamı içinde sınıf düzeylerine göre uygulanmalarına bazı örnekler tablo hâlinde şöyle belirtilebilir:

	Sosyal	Etkinlik	Maddî	Yiyecek
İlköğretim çağındaki çocuklar için	Kucaklama olumlu ifade “iyi iş“ “elini kaldırış biçimin hoşuma gitti”, “sen gerçekten çok iyi dikkat ediyorsun” sırtını okşama	Öğretmene yardım. Doğum günü partisi. Grup başkanı. İstediği arkadaşıyla Oturma. Bilgisayar Odasına gitme. Sınıfın oynayacağı oyunu seçme. Belli bir süre serbest zaman. Ekstra öğle arası. Tahtayı temizleme. Öğretmenle yemek yeme.	Oyuncak, mum, boya, kalem, silgi, kâğıt, resim malzemesi, kitap, yıldız, aileye iyi hâl notu	Meyve, kek, kuru yemiş, mısırpatlağı, mısır gevreği, dondurma, sandviç, süt, meyve suyu, kuru pasta
Ergenler için	Onaylama işareti ya da jesti, tokalaşmak, görünüşiyle ilgili olumlu ifade, olumlu ifadeler “iyi iş “ “gördüğüm en iyi iş” seni böyle çalışıyor görmek çok iyi	Serbest zaman, alan gezisi, erken yemek molası, sınıf etkinliğini seçme, belli bir süre walkmen dinleme izni, konsere gitme	Tükenmez kalem, kâğıt, kaset ve CD ödünç verme, okul malzemesi, spor malzemesi, dergi, poster, aileye iyi hâl kâğıdı yollama	Öğretmenin yemek ısmarlaması, patlamış mısır, cips, meyve suyu, cola, şeker, çikolata, meyve

(Kaynak: Lewis ve Doorlag, 1991)

Kaynaklar

- Ataman, A. (2000). Sınıf İçinde Karşılaşılan Davranış Problemleri ve Bunlara Karşı Geliştirilen Önlemler. (Ed. L. Küçükahmet) *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Gallagher, P. A. (1988). *Behavior Disorders*. New York: Lowe Publish Com.
- Lewis R. B. D ve Doorlag. (1991). *Teaching Special Students. In the Mainstream*. NewYork: Macmillian Com.
- Özyürek, M. (1996). *Sınıfta Davranış Yönetimi*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Özyürek, M. (1998). *Sınıfta Davranış Değiştirme*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Walker, J. ve E. Thomas M. Shea. (1999). *Behavior Management*. Ohio: Prentice Hall.

Summary

BEHAVIOR PROBLEMS IN CLASSROOM INTERACTION

Ayşegül ATAMAN*

An effective teaching in the classroom depends on how a teacher interacts with his students. The most important of the factors influencing the healthy formation of a teaching in the classroom is the student's inappropriate behaviors that both have an impact on the teaching procedures and distract the classroom environment. Inappropriate behaviors occurring in classroom environment can be categorized into two groups. In the first group, these are the inappropriate behaviors required to be taken into account in classroom management. Some of these may be followed such as; the students do not hand in their assignments on time, chatting and making noise, etc. These behaviors may be observed in classroom environment, during the break time, in the canteen and when arriving and leaving the school. Inappropriate behaviors belonging to the second group are the problems regarding the student's studying skills. These may be followed such as; carelessness in class discussions and the teacher's presentation, not sparing adequate time for their assignments, not obeying the teacher's instructions. These behaviors may show themselves in three ways. Basically these behaviors are; the student does not show the behaviors that his teacher asks for. Second, the occurring frequency of the student's inappropriate behavior is high and finally the student does not know the meaning of behaving appropriately in the classroom. Behavior problems do not occur by themselves. They occur because of either praising the reactions which the individuals give each other in organizing the educational environment or reinforcing the inappropriate behaviors. Managing behaviors in classroom environment does not only mean changing the inappropriate behavior. Creating an environment which does not let the occurrence of inappropriate behavior and provide the continuity of appropriate behaviors must be taken into consideration within this context. Some principles have to be taken into account in the managing systematical behavior program. These can be followed such as;

1. Behavior is taught, it does not develop itself.
2. During the occurrence of the behavior, other factors occurring before the behavior and after the behavior have to be taken into consideration.
3. Reducing the inappropriate behaviors depends upon organizing the classroom environment carefully.
4. Reinforcement increases the occurrence of the behavior.
5. Behavior decreases as a result of the removal of the reinforcement or the introduction of the unpleasant situation.
6. The results of changing the behavior must be meaningful for the child.
7. It should be taken into account that non-educational factors must not interfere with the process of changing the behavior.

For the inappropriate behaviors not to affect the interaction in the classroom environment, factors forming these behaviors must be kept in mind. The most important ones result from the teacher. Especially in institutions where teachers are trained, teacher trainees should be trained while considering these factors. These factors, under main headings, may be followed such as:

- If the teacher does not give an appropriate reaction to the child's behavior,
- If the teacher does not praise the appropriate behavior,
- If the teacher's demands or expectations do not match with the student's skills,
- If the teacher is not tolerant enough with the students' individualities,
- If the teacher cannot be a model for his students for the expected behavior,
- If the teacher generally checks the inappropriate behaviors in the classroom with punishment.

There may be other reasons resulting from the students as well as resulting from the teachers. Identifying some of these may be helpful to understand the subject.

- If the student is fully dependent upon the teacher and if he gets upset easily when he is not successful,
- If there is a problem paying his attention, if he does not study properly and if he disturbs his friends when they are studying, etc.

Inappropriate behaviors may be checked with observing the behavior directly. For this, it may be checked by deciding which behavior to be observed, describing this behavior as measurable and identifying the

---

Address for Correspondence: *Prof. Dr. Ayşegül Ataman, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, 06500 Teknikokullar/Ankara, Turkey.

measurement type for this process or measuring the behavior indirectly. Supervising the behaviors and for them to improve inappropriately, the teacher should tell his students how to behave in class, explain how he will reinforce these behaviors and tell the classroom rules. He should be a model himself. In order to provide the continuity of the appropriate behaviors, the teacher should apply various reinforces considering the student's age and class.